

סדר משלך: נשים בהגדה של פסח

"בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור
נגאלו ישראל ממצרים" (בבלי סוטה יא' ע"ב)

נשים לא מוזכרות בהגדה של פסח למרות שהן הניעו את העלילה והיו חלק מרכזי ממנה. לכן נוסיף את הגיבורות של יציאת מצרים: שפרה ופועה, יוכבד ומרים ובת פרעה.

\\ מרים

מרים, לפי המדרש היא גם פועה המילדת, והיא זו ששומרת על אחיה הקטן מבעד קני הסוף ומביאה לו מינקת עבריה (לפי המדרש את אמה), וכמובן מחוללת ושרה עם הנשים בשירת הים.

ותקח מרים הנביאה אֶחָת
אֶת הַתֵּיבָה בְּיָדָהּ; וַתֵּצֵאן כָּל הַנְּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים
וּבְמַחֲלֹת. וַתֵּצֵן לָהֶם מְרִים:
שִׁירוֹ לַה' כִּי גָאָה גָאָה סוּס וְרָכְבוֹ רָמָה בְּיָם.
שמות ט"ו

\\ כוס מרים

על פי המדרש, מרים היא זו שהייתה אחראית לכך שלבני ישראל יהיו מים במדבר בעזרת באר ניסית שהלכה אחריה לכל מקום. אפשר להוסיף לכוסו של אליהו הנביא המלאה ביין גם כוס לכבוד מרים מלאה – במיים חיים.

"זו כוס מרים הנביאה.
יהי רצון שנזכה לשתות ממימי
באר מרים לרפואה ולגאולה.
יהי רצון שנלמד ממרים ומכל
הנשים לצאת בתופים
ובמחולות אל מול הניסים של
חיי היום יום ולשיר לה' בכל
רגע. אמן.

התנועה הרפורמית
יהדות ישראלית ללא מחיצות

סדר משלך: נשים בהגדה של פסח

\\ בת פרעה

הגיבורה השניה שלנו, היא בת פרעה, שמלמדת אותנו את כוחה של חמלה, לולא עיניה הטובות וידיה המושות מהים לא נגאלנו ממצרים.

"וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לְרַחֵץ עַל הַיָּאָר וַנְּצַרְתִּיהָ הַלְכָתָּה עַל יַד הַיָּאָר וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַתֵּבָה בַּתּוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת אַמְתָּהּ וַתְּחַקֶּהָ. וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נֹצֵר בֶּכֶה וַתַּחַמַּל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיֶּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה. וַתֹּאמֶר אֶחְתּוּ אֵל בַּת פַּרְעֹה הַאֵלֶּה וְקָרָאתִי לָהּ אִשָּׁה מִיִּצְרָאֵל מִן הָעִבְרִית וַתִּינַק לָהּ אֶת הַיֶּלֶד. וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פַּרְעֹה לְכִי וְתִלְדִּי הַעֲלֵמָה וַתִּקְרָא אֶת אִם הַיֶּלֶד. וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פַּרְעֹה הֲיִלְכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינֵקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶתּוֹ אֶת שְׂכָרְךָ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וַתְּנִיקְהוּ. וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבַאֲהוּ לְבַת פַּרְעֹה וַיְהִי לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתֵהוּ."

(שמות ב' ה'-י')

בין קני הסוף \\ הרבה אילה רונן סמואלס

האם היה ביניהן מבט אחד, ישר, שובר מחיצות מתעלם מן התהום הידועה מתקשקש לתקשר, לכרות ברית?

מה יכלה מרים להציע בפניה צרובות הדמעות והשמש בשערה המדובלל, בסחבותיה ביאווה העמוק ונחישותה לפעול? מה יכלה לומר, מול התינוק שהחביאה על פני המים?

ואיך ידעה נסיכת היאור לראות? איך לא הצעיף את עיניה כחלן המשוח? איך לא נאטמו אזניה מצלילן העדין של אצעדותיה, עדייה, אוושת שיערה הבוהק? אולי בכי התינוק נגע וחשף את ליבה עד חכמה וידעה להציל בו עולם ומלואו... אך מניין למדה תעוזה בארמון הגברים? המן הנהר השקט שאין בו שליטה או מן החול הנודד בסופה?

אמרה האחת: במים שמתיהו ענתה השניה: מן המים משיתיהו אולי היתה שם שכינה ביניהן. אחר כך, נותרו הפרטים לבדם וברית הנשים טיפחה את הילד שלא יברח מן הסנה ולא ירתע מול המלך וידע להיות לעמו עמוד של עשן וגם אש.

התנועה הרפורמית
יהדות ישראלית ללא מחיצות

התנועה הרפורמית
יהדות ישראלית ללא מחיצות

סדר משלך: נשים בהגדה של פסח

הפסח הזה

\\ דבי שועה חיים, סטודנטית לרבנות

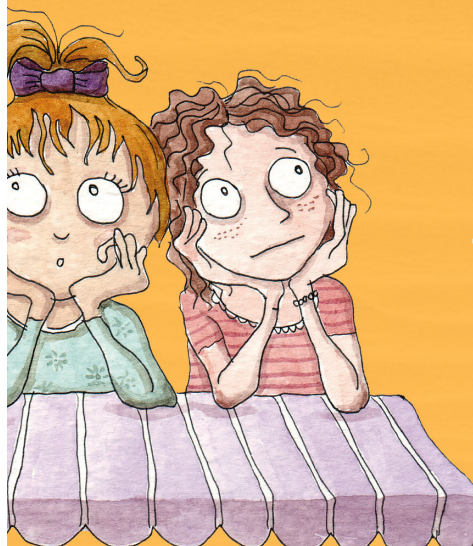
הפסח הזה פסח עלי.
איפה את?
אדני?

והלב הזה מתכווץ
ושולח רחבו לכל איברי
שולח דם עצמי
מלפנים ולפני
מה אשנן אני לבנותי?

הפסח הזה אקח אגדת שארית בחותמי
ואגיעה בסף נשימותי
בחצי הלילה אצא מעצמי
וקיה, בשישאלו ילדי
אשאל אני ואשנה,
איפה את, אדני?

הפסח הזה
אטביל גופי
הפסח הזה לא אחסיר בוקסי
הפסח הזה אשאל
איפה היית?
איפה את?
אדני?
אדני?

פורסם לראשונה
בגליון הראשון של
"עט רצון"

התנועה הרפורמית
ידות ישראלית ללא חומצות

סדר משלך: נשים בהגדה של פסח

ארבע בנות

\\ הרבה תמר דבדבני והרבה ודליה מרקס

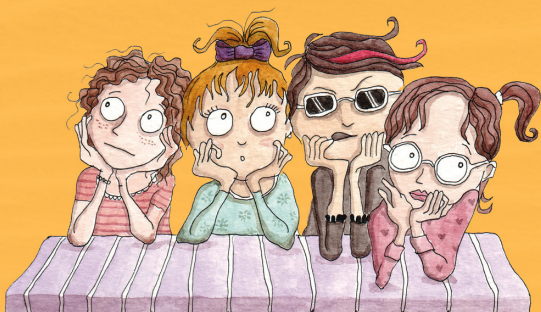
כנגד ארבע בנות דברה תורה: אחת חכמה, אחת כועסת,
אחת תמה, ואחת שאינה יודעת לשאל.

חכמה מה היא אומרת? מה העדות והחקים והמשפטים
אשר הורישו אבותינו ואמותינו לנו? אף אתם אמרו לה:
"עדות" על שום שאמותינו גם הן עדות לאותו הנס. –
"חקים" על שום שנתנו לנו חקים לשוים בצלם ולהשיח
בהם, ש נאמר: "ואשיחה בחקיה". –
"משפטים" על שום: מלים, שירה, פרשנות מתחדשת,
טיוב ותקווה, שאנו מחיבים בהם.

כועסת מה היא אומרת? מה העבודה הזאת לנו?
אף אתם פרשו ידכם לקראתה ואמרו לה: גם לך חלק
ביל וציאת מצרים הזה, שנאמר: "בשכר
נשים צדקניות... נגאלו ישראל ממצרים" (בבלי, סוטה
י"א) וגם קולך ראוי לו שישמע מתרונן
בשירת החרות, שנאמר על מרים הנביאה: "ותצאן כל
הנשים אחריה בתפים ובמחלות."

תמה מה היא אומרת? מה זאת?
ואמרתם אליה: "בכל דור ודור ח יב אדם לראות את עצמו
כאלו הוא יצא ממצרים".
"אדם" כל אדם, שנאמר: "דבר ונקבה בראם... ויקרא את
שמן אדם" (בראשית ה', ב)
"עצמו" מה טעמו? לכל אהד ואחת מאתנו מצרים,
שאותה אנו מצוים להכיר, שאותה אנו מצוים
לצאת, שאותה אנו מצוים להוציא מקרבנו.

שאינה יודעת לשאל אתם פתחו ואמרו לה: "הרימי אל
תיבאי" (ישעיהו מ', ט) "כי קולך ערב" (שיר
השירים ב' יד). כחננו יגרע וימעט בלעדך.
"בנצרינו ובזקנינו גלך בבנינו ובבנותנו בצאננו ובבקרנו
גלך כי חג ה' לנו" (שמות י', ט) כי שתפים
כלנו ביציאת מצרים. מי יתן ובשמחת חרו תנו נהיה
קשובים לקולות כל באי עולם.

התנועה הרפורמית
ידות ישראלית ללא חומצות

סדר משלך: נשים בהגדה של פסח

משה בתיבה

מילים: יהודה סילמן קדיש
בתים נוספים: הרבה גילי צדקיהו
לחן: עממי

דוּמָם שְׁטָה תְּבָה קְטָנָה
עַל הַיָּאֹר הַיָּד, וּבְתֵבָה מְשָה הַקֶּטָן,
יָלַד יָפָה וְרָךְ.
הִס, הַגְלִים הַשׁוֹכְבִים,
מְשָה הַקֶּטָן פֶּה שֵׁט.
לֹא יִטְבַּע, חֵיה יִחְיֶה
יָלַד זֶה הַקֶּטָן.
דוּמָם צוֹפִיה נְעָרָה
עַל מְשָה הַנֶּם,
לֹא תִירָא, שְׁמֹר תְּשֹׁמֹר
אֲחֹתוֹ מְרִים.
עַת רַחֲצֵה נְסִיכָה
בַּיָּאֹר הַיָּד,
תִּינוֹק מִשְׁתָּה, עֲלִיו חֲמֵלָה
וְאוֹתוֹ תִּיקַח.

מרים הנביאה

מרים הנביאה עוד וזמרה
מרים, תרקוד איתנו להגדיל זמרת עולם
מרים, תרקוד איתנו לתקן את העולם
במהרה בימינו היא תביאנו אל מי הישועה

(מושר במנגינה של אליהו הנביא)

חירות

על החרות הדאית לראות, לחוש, לנשם

כל אדם צריך מצרים \ אמנון ריבק

כל אדם צריך שתהיה לו
איזו מצרים,
להיות משה עצמו מתוך
גייד חזקה,
או בחריקת שנים.
כל אדם צריך אימה וחשכה גדולה,
ונחמה, והבשחה, והצלה,
שידע לשאת עינו אל השמים.
כל אדם צריך תפלה אחת,
שתהא שגורה אצלו על השפתים.
אדם צריך פעם אחת להתכופף -
כל אדם צריך כתר.
כל אדם צריך שתהיה לו
איזו מצרים,
לגאל עצמו ממנה מבית עבדים,
לצאת בתצי הליל אל מדבר הפחדים,
לצעד הישר אל תוך המים,
לראותם נפתחים מפניו לצדדים.
כל אדם צריך כתר,
לשאת עליה את עצמות יוסף,
כל אדם צריך להזדקף.
כל אדם צריך שתהיה לו
איזו מצרים,
וירושלים,
ומסע ארוך אחד,
לזכר אותו לעד
בכפות הרגלים.

עיקרה של חירות שאין בה התנשאות וגאווה.
החמץ מתנפח - לפיכך אין בו חירות.
המצה אינה מתנשאת ואינה מתנפחת -
לפיכך היא סמל לחירות
(ר' זוסיא מנאפולח)

רעיונות לשיחה על חירות

מה מידת החרות שיש לנו בחיינו? למה אנחנו כבולים?
על מי אני חושב הפסח הזה שצריך לעזור לו להשתחרר, איך
אפשר לעשות זאת? מה אני חולם / חולמת לעשות עם החופש
שאני רוצה לעצמי? למה רק ארבע בנים? ומה עם הבנות?

התנועה הדפורמית
יהדות ישראלית ללא חומות

חירות

על החרות הדאית לראות, לחוש, לנשם

פסח הוא חג החירות, יציאתו לחופשי של עם העבדים
הפך לסיפור של תקווה, לסמל של האפשרות להשתחרר
משעבוד. בכל פסח אנו מצווים לחוות את הסיפור מחדש,
לשאל מה עוד צריך לשחרר? מי עוד צריך גאולה? ומה
המקומות בתוכנו שצריכים לצאת מן המצרים? החירות
היא מצוות עומק, תשתית קיומית לחיי האדם והעולם.
בכל פסח נקבל עלינו מחדש את הזכות והאחריות לשחרר
ולהשתחרר.

"בכל דור יש פירוש חדש של יציאת מצרים. ולא רק בכל
דור, אלא בכל אדם יש נקודה של חירות שהיא פירוש
ליציאת מצרים. ואת הנקודה הזאת יכול לברר רק האדם
לעצמו". (ר' יצחק מאיר מגור)

מקורות לא אכזב \ ברל כצנלסון

"פסח, עם שומר
במשך אלפי שנים את יום
צאתו מבית עבדים.
ודרך כל מחלות השעבוד,
האינקוויזיציה, השמד והפרעות
נושאת האמה בלבה את הגעגועים לחפש
בזכרון עתיק אשר בלו מפנה לקראת העתיד.
מאבות אל בנים, דרך כל הדורות,
נקסר דבר יציאת מצרים בזכרון אישי
אשר איננו מחויר ואיננו דעה.
איזה יצר חרות עמק טבוע בלב עם,
שכול הנה באביב ימיו ליצר
יצירה בראת ולמסר אותה מדור לדור.

"והלחת מעשה אלהים המה, והמכתב מכתב אלהים הוא
חרות על הלחת' (שמות לב, טז) - אל תקרי חרות אלא
חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה"
(תנא דבי אליהו יז)

התנועה הדפורמית
יהדות ישראלית ללא חומות

מה נשתנה הלילה הזה? מה משתנה?

ליל הסדר הוא לילה של סיפורים ושאלות. ליל הסדר מעורר אותנו לשנות את הרגלינו ולשאול:

מדוע הלילה הזה שונה מכל הלילות? מה אנחנו חוגגים? מה בדיוק קרה ביציאת מצרים? האם זה מחייב אותנו?

חלק מהמהות של חג הפסח היא לשאול קושיות, עצם הקושיות מעידות על כך שאנו רוצים להתעורר ולהשתנות ולא להיתפס בשגרה שאליה כבר התרגלנו.

הרהורי ליל הסדר \ \ יהודה עמיחי

הרהורי ליל הסדר, מה נשתנה, שאלנו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. ורובנו גדלנו ולא נשאל עוד ואחדים ממשיכים לשאול במשך כל חייהם, כמו ששואלים מה שלומך או, מה השעה וממשיכים ללכת בלי לשמוע תשובה. מה נשתנה כל לילה, כמו שעון מעורר שתקתוקו מרגיע ומרדים מה נשתנה, הכל ישתנה. השינוי הוא האלוהים. הרהורי ליל הסדר. כנגד ארבעה בנים דברה תורה, אחד חכם, אחד רשע, אחד תם, ואחד שלא יודע לשאול. אבל לא מדובר שם על אחד טוב ולא על אחד אוהב. וזו שאלה שאין לה תשובה ואם תהיה לה תשובה לא ארצה לדעת. אני שעברתי את כל הבנים בצירופים שונים, חייתי את חיי, הירח האיר עלי ללא צורך והשמש הלכה לה וחגי פסח עברו בלי תשובה. מה נשתנה. השינוי הוא האלוהים, המות נביאו.

מה נשתנה
הלילה הזה?

הזדמנות לשיחה:

מה אתם מרגישים
שהשתנתם השנה?

מה הייתם רוצים לשנות?

איך אתם מתמודדים
עם שינויים?

מה הקשר בעיניכם
בין שינוי וחירות?

התנועה הדפוסית
יהדות ישראלית ללא מחיצות

וְגַר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יִדְעֶתֶם אֶת נַפְשׁ הַגַּר כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם

(שמות כג' ט')

אנו עם של גרים, טבוע בנו זיכרון היסטורי עמוק של עבדות, והזיכרון הפך לציווי, לייעוד, לקריאה לרגישות ולחמלה, לתביעה לשוויון וצדק גם עבור הגרים של ימינו.

בכל פסח חייב אדם לשאול את עצמו: מתי נולדתי? היכן נולדתי? מהו הזיכרון ההיסטורי שאני נושא עימי?

”אני מסתכל בתעודת הזהות שלי וקורא את מה שכתוב בכתב בלתי נראה: הורי נולדו כעבדים במצרים, כשפרעה מלך מצרים, ציווה על רצח העם הראשון בהיסטוריה. גם אני הייתי שם”

(יצחק טבנקין)

תפילה על עבד שוכח \\ הרב עודד מזור

בצאת ישראל ממצרים, פליטי עבדות חזרנו ושמענו מפי השכינה: ”וזכרת כי עבד היית!” ובשובנו אל ארצנו, והרי אנחנו יותר מבני שבעים שנה, אטמנו אזנינו משמוע אל העבד הנמלט מעם אדוניו, הכבדנו לבנו מקבל את מעשי ידיו של הבורא-כל-אדם-בצלמו אל קהלנו. ושכחנו כי פליטים גם אנו.

אבינו מלכנו, אל נא תתננו לחרפה בעיני דורותינו, הצילנו מעוצמת כוחנו הבא עלינו לכולתנו. אל נא נהיה אנו המשלחים והמגרשים, עוצמי העיניים והעומדים מן הצד.

יהי רצון מלפניך, שכינה מקור חיינו וחירותנו, שנשכיל לקבל את כל הנרדפים והמוכים, מבקשי המקלט והמבקשים מחסה ופרנסה, אל בינותינו, עד יעבור הזעם בארצם או ימצאו את ביתם בקרבנו. למען נצווה את בנינו ובנותינו אחרינו לשמור את דרך ה', לעשות צדקה ומשפט, ונברכו בנו כל גויי הארץ.

עבדים היינו,
עתה בני-חורין.

התנועה הדפורמית
היהודי שאילתה ללא מיתוג

וְגַר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יִדְעֶתֶם אֶת נַפְשׁ הַגַּר כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם

(שמות כג' ט')

מצרים

מילים ולחן: עלמה זהר

תמיד יש מלחמה באפריקה
מזל שהיא רחוקה
שלא רואים ולא שומעים
אותה מכאן

גם אני הלכתי פעם
בנתיב הייסורים
ממצרים לירושלים
במדבר, ימים רבים
בלי מים עם אותה שאלה בעיניים

גם אני פגשתי רשע
המכה בלי אבחנה
אנשים חפים מפשע
אנשים בלי הגנה
בלי בית עם ילדים קטנים בידיים

הם דופקים לך בדלת
הם בוכים בכי תמרורים
אל תאמר - מה לי עם אלה
אלה אנשים זרים

כי בכל דור ודור
חייב אדם לראות עצמו
כאילו הוא יצא ממצרים
שלא ישכח איך ברח,
הוכה, הושפל, נרצח
איך צעק לשמיים

גם אני חיפשתי כוח
להציל מה שאפשר
כשלא היה לאן לברוח
דמי היה מותר
אות קין
אנשים נופלים לברכיים

אז שמור נא על כולנו
ריבוננו של עולם
שלא נזדקק אף פעם
לרחמים של בני אדם

עבדים היינו,
עתה בני-חורין.

שאלות לדיון:

< מי הם הגרים שאתם פוגשים בחיי היום יום שלכם, או כאלה שאתם מודעים אליהם?

< האם אתם מרגישים בעצמכם את תודעת הגרות? כיצד היא משפיעה עליכם?

< ספרו סיפור שקשור לגרים, או כאלה שאתם מכירים או על עצמכם כגרים, כזרים.

התנועה הדפורמית
היהודי שאילתה ללא מיתוג

שפוך אהבתך

מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה?

"בנפול אויבך אל תשמח", כך לימדו אותנו חז"ל, אולם אין זה קל לא לשמוח כאשר האויב שמבקש להפיל אותנו מובס, ולהתגבר על כל השנאה והבעס, על הפחד והכאב שהיו מנת חלקנו כאשר היינו נרדפים.

אולם דווקא היכולת להתגבר ולהצליח לחמול אפילו על אויבנו, הנה היכולת להבריא ולהשתחרר מהעבדות הפנימית.

"בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁעָבְרוּ יִשְׁרָאֵל אֶת הַיָּם בְּקֶשׁוֹ מִלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לומר שִׁירָה שִׁירַת הַשִּׁבְחָה הַיּוֹמִית שְׁאוֹמְרִים הַמְּלֵאכִים לַפְּנֵי הַקֶּב"ה לַפְּנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:

אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מַעֲשֵׂי יְדֵי טוֹבָעִים בַּיָּם וְאִתָּם אוֹמְרִים שִׁירָה לַפְּנֵי?"

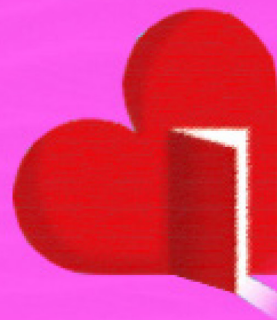
(מדרש שמות רבה כג' ז')

תפילה למען ילדי העולם

// הרב נאווה חפץ

אדון כל הברואים, מלך שהשלום שלו, ברך את ילדינו ואת ילדי כל העולם בבריאות הגוף, בבריאות הנפש ובריאות הרוח. אתה שבראת אותם בצלמך, ובאהבה רבה נפחת בס רוחך הצלח דרכם בעולמך אשר בראת.

הריק מחוסנך עליהם וחזק בריחי גופם ונפשם. היה שומרם ומצילם מיד רשעה, כי רב חסד ואמת אתה. שים שלום בארץ ושמחת עולם לכל יושביה. אמן, כן יהי רצון.

שפוך אהבתך

הג הפסח מפגיש אותנו עם רגשות מנוגדים. מצד אחד אנו נושאים זכרונות קשים של עבדות ומתמודדים עם היסטוריה ארוכה של אנטישמיות ופרצי שנאה עזים. ומן הצד שני אנו מצווים לדעת את נפש הגר, להיאבק למען החירות ולדאוג למען האחר. לפי המסורת כאשר פותחים את הדלת לקראת בואו של אליהו הנביא, שופכים חמתנו על הגויים.

אולם כבר בדורות קודמים לא חשו בנוח עם פרצי שנאה כלפי הנוכרים וחיברו תוספת מקבילה הנקראת 'שפוך אהבתך'. השנה כשנפתח את הדלת, נפתח גם את הבית והלב לכל דכפין, לכל גר, ולכל מי שזקוק לחמלתינו.

"שפוך אהבתך על הגויים אשר ידעוך, ועל ממלכות אשר בשמך קוראים - בגלל חסדיו שהם עושים עם זרע יעקב, ומגינים על עמך ישראל מפני אוכליהם. יזכו לראות בסוכת בחיריך ולשמוח בשמחת גוייך"

(תוספת להגדה שנמצאה בכתב יד של הגדה לפסח מ-1521 המיוחסת לנכדו של רש"י)

תפילה נגד גזענות

// הרב יהוידע עמיר

לשנאת הזר לא תהי תקווה וכל בזוי צלם האלוהים ברגע יאבדו פי מחרחרי - שנאה במהרה יסכרו וכל איבה ושעבוד אפליה ורצחנות מהרה תעקר ותשבר וליבותנו תכניע לעבדך בלבב שלם במהרה בימינו ברוך אתה ה' אוהב האדם

התנועה הדפורמית
יהדות ישראלית ללא חסינות

התנועה הדפורמית
יהדות ישראלית ללא חסינות